

10. Климась Р.В. Запровадження критеріїв дослідження пожеж дослідно-випробувальними лабораторіями. *Запобігання надзвичайним ситуаціям і їх ліквідація*: матеріали науково-практичного семінару. Харків: НУЦЗ України, 2018. С 24–26.

11. Наказ Мін'юсту від 08 жовтня 1998 р. № 53/5 «Про затвердження *Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень*» (zareєстрований в Мін'юсті 03.11.1998 за № 705/3145) (Офіційний вісник України, 1998 р., № 46, ст. 1715).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-63>

СЛІДЧИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: ПОНЯТТЯ, МЕТА І ЗАВДАННЯ

Курнаєва К. Г.

*ад'юнкт аспірантури кафедри кримінального процесу
та криміналістики*

*Донецького юридичного інституту
Міністерства внутрішніх справ України
м. Маріуполь, Донецька область, Україна*

Під час проведення досудового розслідування незалежно від ступеня тяжкості розслідуваного кримінального правопорушення нерідко виникає реальна необхідність у перевірці слідчих версій, усуненні суперечностей в матеріалах кримінального провадження, визначенні ступеню поінформованості злочинців про вчинену подію злочину тощо. У зазначених випадках головним засобом рішення даних проблем є проведення такої слідчої (розшукової) дії як «слідчий експеримент».

До недавнього часу слідчий експеримент разом із перевіркою показань на місці скоєння злочину були частиною слідчої (розшукової) дії, яка за Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України 1960 р. називалася «відтворення обстановки та обставин події». Таким чином законодавець України у КПК 2012 р. застосував найменування «слідчий експеримент», традиційно використовуване в країнах пострадянського простору.

Провівши ретельний аналіз вироків за результатами розгляду кримінальних проваджень усіх типів злочинів, розміщених на сайті Єдиного реєстру судових рішень, було встановлено, що за 2020 р. та три місяці 2021 р. суди України ухвалили 87610 даних вироків, з них 20646 по особливо тяжким злочинам, що складає 23,57 % від

загальної кількості ухвалених вироків. Із них у 9065 містяться посилання на результати слідчих експериментів, як на доказ (питома вага від загальної кількості вироків складає 10,35 %). В свою чергу, було звернено увагу на те, що із 20646 вироків по особливо тяжким злочинам слідчий експеримент за зазначений проміжок часу проводився лише у 3,12 % [1]. Такі низькі показники проведення слідчого експерименту під час досудового розслідування вказують на те, що практичні підрозділи не завжди використовують його можливості, а також припускаються помилок під час проведення, які обумовлені ймовірно неповним розумінням змісту цієї слідчої (розшукової) дії і тих завдань, які вирішуються за її допомогою. Видається, що в умовах змагальності кримінального процесу слідчий експеримент повинен застосовуватися значно частіше для усунення можливості використання стороною захисту «неповноти» перевірки окремих обставин кримінального правопорушення.

Виходячи з вищезазначеного, доцільним є розгляд сучасних тлумачень поняття слідчого експерименту. Так, В. М. Стратонов визначає слідчий експеримент, як самостійну слідчу дію, яка проводиться з метою перевірки й уточнення наявних та отримання нових доказів шляхом відтворення обставин події та проведення дослідних дій за умов, у яких відповідні дії могли відбуватися [2, с. 7]. У свою чергу, О. І. Коток вважає, що слідчий експеримент – це процесуальна дія, метою якої є перевірка чи уточнення експериментальним шляхом фактичних даних, отриманих в ході слідства [3, с. 133]. Дещо ширше тлумачить слідчий експеримент Т. М. Балицький, який визначає його як слідчу (розшукову) дію, зміст якої полягає у здійсненні спеціальних дослідних дій з метою перевірки й уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, а також для перевірки висунутих гіпотез, версій та отримання нових доказів [4, с. 29]. Узагальнюючи думки зазначених авторів можна резюмувати, що слідчий експеримент виступає доволі складною слідчою дією за своєю формою та змістом, що можливо й обумовлює низьку частоту його проведення.

Не наводячи усіх викладених в літературі дефініцій поняття слідчого експерименту, зазначимо, що ст. 240 КПК України достатньо повно визначено його зміст та мету. Разом з тим видається необхідним більш широко висвітлити певні аспекти проведення цієї слідчої (розшукової) дії, акцентуючи увагу на забезпеченні повноти дослідження всіх обставин кримінального правопорушення. По-перше, потрібно більш змістовно розкрити мету слідчого експерименту. Законодавець зазначив, що «З метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент...» (ст. 240 КПК України) [5]. У даній редакції слідчий експеримент націлено тільки на перевірку й уточнення раніше відомих даних. Видається необхід-

ним уточнити формулювання даної норми та додати таку мету як експериментальну перевірку висунутих версій (на що доречно вказує Т. М. Балицький), та отримання нових відомостей та доказів, раніше невідомих слідству, як пропонують окремі вчені [6, с. 326]. Ця обставина уявляється досить важливою, адже під час судового розгляду сторона захисту використовує будь-які прогалини в матеріалах досудового розслідування для використання аргументу «неповноти слідства» в інтересах обвинуваченого (підсудного).

По-друге, законодавець використовує у вищезазначеній нормі термін «відтворення дій, обстановки і обставин події» як спосіб перевірки відомостей, що мають значення для кримінального провадження. Цією нормою встановлено, що слідчий експеримент здійснюється шляхом: 1) відтворення дій, обстановки, обставин певної події, 2) проведення необхідних дослідів чи випробувань. Але, як справедливо зазначають Л. Г. Дунаєвська і О. П. Пилипчук, «відтворення обстановки або обставин» само по собі не може називатися експериментальною дією – воно є лише передумовою для проведення експериментального дослідження шляхом штучного створення умов, що характерно для такої мети, як перевірка показань на місці [7, с. 29]. Таким чином точнішим було б пов'язувати поняття слідчого експерименту з такою метою, як перевірка показань на місці, коли це здійснюється шляхом проведення дослідних дій.

Викладені міркування дозволяють сформулювати поняття слідчого експерименту наступним чином. ***Слідчий експеримент** – це самостійна слідча (розиюкова) дія, яка полягає у здійсненні спеціальних дослідних дій, а у необхідних випадках – відтворення обстановки та обставин певної події, яке має дослідний характер, з метою перевірки й уточнення відомостей, що мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, а також для перевірки версій та отримання нових доказів.*

Виходячи з наведеного визначення поняття слідчого експерименту, його основними завданнями є:

1) перевірка та уточнення фактичних даних, одержаних за результатами раніше проведених слідчих дій;

2) усунення суперечностей у показаннях підозрюваних, свідків і потерпілих щодо окремих обставин;

3) отримання нових доказів;

4) встановлення точного механізму окремих обставин кримінального правопорушення;

5) перевірку висунутих версій, які по-різному пояснюють окремі обставини кримінального правопорушення;

6) встановлення умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що наведені завдання слідчого експерименту можуть виступати підставою для виділення окремих видів цієї слідчої (розшукової) дії, які дозволять визначати доцільність її проведення в певних слідчих ситуаціях.

Література:

1. Інтернет ресурс. URL : <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення 10.04.2021).
2. Стратонов В. М. Автореф. дис. канд. юрид. наук. – Харків, 2002.
3. Котюк О. І. Слідчий експеримент – процесуальні аспекти / О. І. Котюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. № 3 (137). С. 130–135.
4. Балицький Т. М. Слідчий експеримент в системі слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні України : дис. ...канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Т. М. Балицький. – Ірпінь, 2015. 216 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон від 13.04.2012 № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 12.04.2021).
6. Криміналістика: підручник / за ред. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2008. С. 326.
7. Дунаєвська Л. Г., Пилипчук О. П. Перевірка показань на місці як вид слідчого експерименту / Л. Г. Дунаєвська, О. П. Пилипчук // Вісник кримінального судочинства. 2018. № 4. С. 29.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-64>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КІБЕРЗЛОЧИНІВ

Латиш К. В.

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри криміналістики

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Криміналістична характеристика кіберзлочину являє собою певну інформаційну модель (базис) з криміналістично значущими ознаками цього виду злочинів. Саме за допомогою цієї моделі можливе в подальшому вироблення криміналістичних рекомендацій щодо типових